

**Jožica Štendler**

*Porkasvet, nato še Šolen z Brega ali Podeljevanje  
slovenskih nagrad*

---

**Zoran Hočevar: ŠOLEN Z BREGA**

Založba /\*cf., Ljubljana 1997

---

Zoran Hočevar, slikar, pisatelj, predvsem pa dramski pisec, je s svojim prvim romanom *Porkasvet* (DZS, 1995) v slovenski bralni javnosti zbudil precej deljena mnenja. Letos pa je žirija za podelitev nagrade kresnik z laskavim naslovom najboljšega slovenskega romana preteklega leta ovenčala njegov drugi roman *Šolen z Brega*. Drugi po izidu, ne pa tudi po nastanku, saj ga je Hočevar dokončal že leta 1992. In po avtorjevih besedah (Dnevnik, 21. februar 1998) sta bila tudi zasnovana tako, da je najprej treba prebrati *Šolen*, šele nato *Porkasvet*, očitno torej med njima po njegovem mnenju obstaja neka povezava oziroma nadaljevanje.

Če začnemo primerjavo omenjenih romanov s časom in krajem dogajanja, nas že takoj na začetku locirata v natanko določen prostorsko-časovni ambient. *Šolen z Brega* postavlja svoje dogajanje v ljubljansko okolje, v kritični čas pred osamosvojitvijo Slovenije sredi januarja 1991, *Porkasvet* pa svojo pripoved začne po uspešni desetdnevni vojni in začetku vojne v Bosni in Hercegovini konec junija 1992 ter jo iz Ljubljane popelje tudi na hrvaško obalo in v Kostanjevico na Dolenjskem. Romana imata torej

pomembno zgodovinsko in politično ozadje, ki ga je v *Šolnu* sicer nenehno čutiti v kratkih omembah in samogovorih glavnega junaka, vendar pa so ob prevladujočem opisu njegovih vsakodnevnih banalnih opravil ti, za slovenski narod prelomni dogodki namerno paradokсно nepomembni v primerjavi s Šolnovimi obiski prijateljev, kuhanjem kosila, prebolevanjem angine ... V *Porkasvetu* je zgodovinsko ozadje povsem zanemarljivo in brezpredmetno, zgolj povod za dodatno karakteriziranje glavnega junaka s kvazinacionalnostjo. Kajti obzorje duha Vojca Pujška, glavnega mača, ne sega kaj dalj od njegovega penisa. Šofer Vojc, v najlepših moških letih in – kot meni sam – pravi "dedec", se zna izražati le s svojo fizično močjo, živi v ozkih mejah svojih šovinističnih predsodkov in ne priznava drugačnosti. Po njegovem mnenju so ženske uporabne le za seks. Družina mu razpada; žena ga je zapustila, hči, ki je nikoli ni maral, ker pač ni bila sin, je noseča s slikarjem, ki zanj ni pravi dedec in samo packa po svojih slikah, on pa se na nastalo situacijo odziva kot na možnost, da ga bo na dopustu "čim večkrat namočil". Glavni junak romana *Šolen z Brega* je Janez Kolenc, imenovan Žani. Prileten moški, prej uradnik, zdaj že v penzionu, je zelo pedanten, natančen in urejen, ponosen na svoje urejeno samsko stanovanje na Bregu, v katerem eno sobo oddaja študentom, polintelektualec, ki pazi na svoj videz in izražanje, v osamljenosti mu družbo delajo knjige, svoj vzdevek Šolen pa je dobil zaradi skrbnega vzdrževanja vedno enakih, nizkih rjavih usnjenih čevljev. Oba protagonista sta obdana z nepomembneži z družbenega obrobja (nekaterimi zelo dobro portretiranimi, kot je na primer Jožef iz *Porkasveta*), s tem da Vojc med njimi uživa kot med sebi enakimi in mu z njimi uspe vzpostaviti komunikacijo, Šolen pa se do njih distancira, nanje gleda s pomilovanjem, še več, debilno sorodstvo se celo na silo skuša polastiti njegovega stanovanja. Kaj naj bi torej imela skupnega tako različna junaka? Mislim, da je skupno dotikališče obeh odnos do realnosti, oba nekako bežita pred sprejetjem stvarnosti. Šolen svojo filozofijo življenja utemeljuje kot fascinacijo nad "najbolj navadno človeško vsakdanjostjo, za katero eni mislijo, da je čisti dolgčas" (Hočevarjev zagovor samega romana?!). Pravi, da je usmerjen v temeljitost in malce potencirano doživljanje svojega neposrednega okolja, v resnici pa se detajlom neposrednega vsakdanjega življenja ne prepušča, ampak jih samo opazuje in presoja s strani. To je očitno v epizodi z mestnimi urami, ki vse po vrsti

kažejo napačen čas ali pa stojijo. Šolen zaustavljeni čas mestnih ur simbolično povezuje s političnim stanjem v državi, napiše celo protestno pismo bralcev, vendar ohrani svojo zadržano distanco do dogodkov. Svoje napačne drže do življenja se zaveda in si želi pomembne spremembe. Zanj prelomno (in tudi drugače najboljše) je šestnajsto poglavje, ko mu uspe skočiti iz svoje filistrske zaprtosti in opusti svoje življenjsko vodilo, ki se je najbolje kazalo v njegovi misli, da ni dobro, če se stanodajalec in podnajemnik preveč zblížata. Prav tako se boji sprejeti svojo resnično podobo Voje Pujšek. Z držo šovinističnega mača in fizičnim nasiljem vzdržuje podobo urejenega sveta, pod njo pa se skriva zavest o lastni nepomembnosti in zgrešenem življenju. Na koncu romana se zgodi (parodizirano) spoznanje, da je smisel njegovega življenja konkretna (fizična) akcija, s katero bo še naprej prikrival svoj strah pred življenjem, to pa mu tudi očita ena izmed oseb romana.

Tako Šolen kot Voje svojo zgodbo pripovedujeta z optiko prvoosebnega pripovedovalca. Vojeve erotične peripetije se berejo kot precej kosmato pripovedovanje in kvantanje v gostilniškem krogu, Šolnova zgodba se skozi prve strani romana prebija neskončno dolgočasno med razglabljanji o mačkah, pripravah jetrc na močno zapraženi čebuli, opombah o debelušastih in malo manj debelušastih sosedah, šele ko se nam uspe prebiti skozi vso to navlako nepomembnosti, domnevamo, da se za njo skriva nekoliko globlja tragika Šolnovega življenja in samega teksta. Resda so posamezni "velepomembni" dogodki začinjeni s humorjem in ironijo, ki pa ne dviga bistveno literarne kvalitete romana. Res pa je, in to je Hočevanju tudi treba priznati, da je imenitno ujel jezik obeh protagonistov in pogovorni jezik prenesel v književnost. Vojevi vulgarizmi in kletvice (najmanj dva v enem stavku) se ujemajo z njegovim načinom razmišljanja in s celotno njegovo pojavo. Govorica Šolna pa je popolnoma drugačna, malce sterilna kot on sam, posuta s polintelektualnimi tujkami in nedolžnimi kletvicami.

Če je torej *Porkasvet* obveljal za nekakšni kulturni roman tega, česar naj v "visoki" književnosti ne bi počeli, je *Šolen z Brega* manj provokativen roman. V lahкотni pripovedi o vsakdanjih prigodah nekega upokojenca le slutimo kakšno globlje univerzalno sporočilo o človekovem življenju in spoznanju. Po avtorjevih besedah se za fiktivnimi osebami in dogodki skrivajo realni modeli, pri tem pa naj bi Šolnov značaj tipiziral Slovenca.

Šolen naj bi bil simbol dogajanja ob osamosvojitvi Slovenije (avtorjeva izjava v oddaji *Osmi dan*). Simbolična je povezava med potekanjem njegove osebne zgodbe in vzporednega političnega dogajanja, v tekstu so skriti tudi nekateri konkretni namigi na dogajanje pred osamosvojitvijo; na primer Šolen prinese domov pištolo v smetiščni vrečki, spomladi 1991 je bilo orožje iz Avstrije prethotapljeno čez mejo v zabojnikih za smeti, Jožefova hrupna vožnja v stoenki po Bregu namiguje na 24. junij, ko so reaktivci jugoslovanske vojske prebijali zvočni zid nad Ljubljano ... Tudi Vlasta in Kika, glavni ženski osebi v romanu, sta po Hočevarjevih zatrdilih simbola. Tako kot Šolen še ni bil pripravljen na pravo ljubezen, ko se je v njegovem življenju pred dvajsetimi leti pojavila Vlasta in bi moral dejavno ukrepati, tako tudi Slovenija 1971 ob slovenski pomladi, ko se je zbudil prvi up v demokracijo, še ni bila zrela za konkretnije spremembe. Kika pa pomeni Šolново osvoboditev od starega načina življenja, tako kot dosega državne samostojnosti za Slovenijo. Vendar se vsi ti namigi na konkretno dogajanje razkrijejo le večjemu poznavalcu takratnih razmer, to pomeni, da ima tekst ob žlobudravi pripovedi aktualno dokumentarno vrednost, ki pa bo naslednjim rodovom popolnoma tuja in nejasna.

Zadnje čase tožimo, da je sodobna slovenska književnost nekomunikativna, preveč vsebinsko in slogovno komplicirana, to pa za Hočevarjev roman prav gotovo ne velja. Kar naj bi *Šolen z Brega* ločevalo od sodobne domače literarne produkcije, je "lahkotnost branja in neposrednost izražanja romanesknih oseb" (beri: pogovorni jezik). Če je člane žirije pri izboru vodila predvsem ta drugačnost, potem bi si nagrado bolj zaslužil *Porkasvet*, ki *Šolna* prekaša po svoji provokativnosti. Če pa so jih navdušile skrite povezave s sočasnim političnim dogajanjem, so najbrž za hip pozabili, da v klasiki literature ostaja le univerzalno umetniško, aktualno in zgolj dokumentarno pa gre hitro v pozabo. Na vse povedano je najbrž jasno, da *Šolen z Brega* ni slab roman, vseeno pa sem od slovenskega romana leta pričakovala kaj več kot lahkotno žlobudravost in simbolično zakamuflirano dokumentarnost. Okusi so pač različni.